

شاخص های تعلیم و تربیت در تحقق تمدن نوین اسلامی

لیلا برزمینی^۱، لادن سلیمی^۲

^۱ دانشجوی دکترا فلسفه تعلیم و تربیت (نویسنده مسئول)

^۲ استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری

چکیده

این مقاله با هدف واکاوی شاخص های تعلیم و تربیت در تحقق تمدن نوین اسلامی که بر مبنای دیدگاه جدید و روشن مقام معظم رهبری می باشد، صورت گرفته است. در این پژوهش به دلیل ماهیت کیفی بودن پژوهش، از روش تحلیل محتوای مفهومی که در زمره سنت پژوهشی برای تحلیل مفهوم و شبکه مفهومی و ساختار مفهوم تمدن نوین اسلامی می باشد، استفاده شده و با بررسی تطبیقی مقالات و کتب مربوطه به تحلیل موضوع و ابعاد کمی و کیفی آن پرداخته شده است. به منظور گردآوری اطلاعات از پایگاه های اطلاعاتی از جمله سیویلیکا، مگ ایران، نورمگز، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، علم نت، ایرانداک استفاده شده و از این جامعه آماری، اسناد و مدارک و منابع مکتوب و دیجیتالی در دسترس دیدگاه مقام معظم رهبری مرتبط با موضوع تحقیق بررسی، انتخاب، مقوله بندی و تحلیل محتوای مفهومی قرار گرفته است. از بین ۴۵ مقاله یافت شده، ۱۴ مقاله مرتبط با موضوع به روش هدفمند انتخاب شده است. سپس با تمرکز روی متغیرهای موضوع، مطالب مرتبط در خصوص تعیین شاخص های تعلیم و تربیت از مقالات مرتبط استخراج شده و در قالب جدولی موضوعات مرتبط با تمدن نوین اسلامی ساختاردهی شدند. نتایج نشان می دهد که از آنجایی که محوریت فرهنگ ها و تمدن ها و جوامع، انسان است و تعلیم و تربیت انسان به معنای تحقق اهداف همه جانبه می باشد، پژوهش پیش رو به بررسی ابعاد تعلیم و تربیت انسان پرداخته است. چرا که اگر جامعه ای دارای افراد تعلیم دیده و تربیت شده باشد، می تواند تمدن بزرگ اسلامی را به دست آورد و در جهان معاصر بازسازی ایجاد کند.

واژه های کلیدی: تعلیم و تربیت، تمدن، تمدن نوین اسلامی، شاخص

مقدمه

از نظر اسلام انسام برترین موجود خلقت و صاحب فرهنگ و تمدن است. در واقع تمدن به وسیله انسان ها شکل می گیرد. افراد انسانی به عنوان پایه های فرهنگ و جامعه و تمدن، موضوع تعلیم و تربیت قرار می گیرند. تعلیم و تربیت همه افراد جامعه برای رسیدن به جامعه سالم و متمدن و فرهنگی در دستورکار همه نظام های دنیا قرار گرفته است. دیدگاه های مختلفی برگرفته از مکاتب فلسفی و تربیتی وجود دارند که با نحوه نگرش خود به انسان و جهان، بایدها و نبایدهایی را در موضوعات مختلف ارائه داده اند تا این موجود برتر (انسان) به بالاترین مراتب شکوفایی همه جانبه دست پیدا کند. اصالت انسان، اصالت ماده، اصالت انتخاب و صدها نظریه دیگر باعث به وجود آمدن مسیرهای متنوعی برای نیل بشر به حقیقت شده اند. در این میان آئین الهی اسلام با بهره گیری از تعالیم وحی و سیره معصومین سلام الله مبانی، اصول، اهداف و روش های خاصی دارد که با استخراج آن و بروزرسانی و مطابقت با مسائل روز جامعه می توان به تعلیم و تربیت صحیح و به دنبال آن تمدنی بزرگ دست یافت.

هدف از آموزش و پرورش آن است که انسانی با مشخصه های خاص تربیت شود. گفتمان اسلامی مانند هر گفتمان دیگر فرهنگی و تمدنی به دنبال آن است تا انسانی را تربیت کند که فلسفه و سبک زندگی او براساس آموزه های اسلامی باشد. اینجاست که تعلیم و تربیت، نقش اساسی و کلیدی پیدا می کند و به عنوان مأموریت پیامبران از جمله پیامبر اسلام (صلوات الله علیه) معرفی می شود.

تحقق همه جانبه انسان مد نظر است لذا تعلیم در معنای آموزش افکار و اندیشه ها، فناوری و علوم دیگر، یک بخش اساسی مهندسی فرهنگی را به خود اختصاص می دهد. و به همین ترتیب، تربیت و تزکیه به معنای ایجاد ملکه و عادت خاص رفتاری، بخش مهم دیگر این مهندسی را در شامل می شود.

جامعه دارای افراد تعلیم و تربیت یافته قادر است تا تمدنی بزرگ ایجاد کند. با توجه به نبودن تمدن اسلامی در جهان معاصر، تولید نظریه در این عرصه امری مهم به شمار می آید. نظریه جامع رهبری پیرامون تمدن نوین اسلامی راهگشای پیمودن مسیر بزرگ پیشرفت مسلمانان خواهد بود.

این پژوهش به دنبال معرفی شاخص های تعلیم و تربیت در تحقق تمدن نوین اسلامی می باشد.

روش تحقیق

روش پژوهش در این مطالعه، کتابخانه ای و از نوع تحلیلی است. با توجه به ماهیت پژوهش، که از نوع پژوهش های بنیادی است، به منظور واکاوی و تبیین شاخص های تعلیم و تربیت در شکل گیری تمدن نوین اسلامی ابتدا با کلید واژه های تعلیم و تربیت، تمدن اسلامی، تمدن نوین اسلامی، شاخص ها و مولفه ها در پایگاه های اطلاعاتی داخلی از جمله سیویلیکا، نورمگز، مگ ایران، اس آی دی، به بررسی اسناد و منابع معتبر علمی به صورت توصیفی پرداخته شده و در مرحله دوم، به شیوه دسته بندی اطلاعات، داده های به دست آمده بر اساس مؤلفه های مربوط به تعلیم و تربیت و تمدن نوین اسلامی به صورت تحلیل محتوا، دسته بندی شده است. در پژوهش حاضر، مطالعه اسناد و منابع و تفسیر و مقایسه داده ها صورت گرفته است. و ضمن انتخاب مقالات، درباره موضوع به مطالعه منابع و اسناد کتابخانه ای درباره تمدن نوین اسلامی نیز پرداخته شده است.

تمدن

برای برشماری ویژگی های تمدن نوین اسلامی، ابتدا باید مروری بر تعاریف تمدن از لحاظ لغوی و اصطلاحی صورت بگیرد. در حوزه علوم انسانی تعارف گسترده ای در مورد مفاهیم مختلف ارائه شده است.

واژه تمدن در فرهنگ فارسی به معنای شهر نشین شدن، خوی شهری گزیدن و با اخلاق مردم آشنا شدن، زندگی اجتماعی، همکاری مردم با یکدیگر در امور زندگانی و فراهم کردن اسباب پیشرفت و آسایش انسان تعریف شده است. در انگلیسی نیز به معنای شهروند و شهرنشین است و فرهنگ های عربی نیز روی واژه تمدن (حضاره) توافق دارند و حضاره (شهر) را برعکس بداوت می دانند. از نظر اصطلاحی نیز تمدن به ویژگی هایی اشاره دارد که در اجتماع بزرگ انسانی اتفاق می افتد. این خلدون تمدن را با مولفه های مدنیت، جمعیت، ثروت، کار، صنعت، دانش، هنر، جغرافیا، شهرنشینی، دین و عصبیت معرفی کرده است. تمدن نوین اسلامی هدفش ایجاد اندیشه های تازه و اتحاد جوامع اسلامی در جهت منافع تمام جهان اسلام می باشد.

پیشینه تمدن اسلامی

ظهور تمدن اسلامی به آغاز پیدایش اسلام می رسد. در آن عصر اسلام در مدت زمان کوتاهی در سراسر خاورمیانه، شمال آفریقا و اسپانیا گسترش پیدا کرد و مسلمانان با توانایی بالای خود، علوم گوناگون را با هم ترکیب کردند و در سال های بعد سبب رشد و تولید عصر طلایی تمدن اسلامی شدند.

تمدن اسلامی با نام مشهور امپراطوری بزرگ اسلامی در قرن دوم تا پنجم هجری قمری کلید گنجینه علوم زمان عصر خود بود. در دوران شکوفایی تمدن اسلام دانشمندان بزرگی ظهور کردند. تالیفات و ابتکارات فراوان، نوشتن کتاب های ارزنده، ساخت بناهای باشکوه، تربیت شاگردان از سراسر جهان از جمله موارد مهم در تمدن برجسته اسلامی می باشد که به دلایل گوناگون به رکود کشیده شد. و امید است آن دوران باشکوه بار دیگر به سرزمین های اسلامی بازگردد. نظریه ارزشمند تمدن نوین اسلامی می تواند راهی به این مسیر بگشاید (توحیدی نیا، ۱۴۰۰).

ضرورت و جایگاه تمدن نوین اسلامی

مساله مهم در تمدن سازی، نیروی انسانی و جایگاه آن است. وقتی تمدن جلوه ابزارسازی و بهره‌مندی انسان‌های یک سرزمین مادی و معنوی است، فقدان نیروی انسانی کارآمد، مانع تمدن سازی می شود.

تمدن ها قابل وام‌گیری و دریافت وارداتی نیستند ولی دارای تاثیرات جدی بر یکدیگر دارند. تمدن هر جامعه بیش از هر چیز محصول توانمندی انسان‌های همان جامعه است و عوامل دیگر در این فرآیند نقش‌های بعدی را دارند و هیچ تمدنی در دنیا از نیروی انسانی فعال و کارآمد بی‌نیاز نیست.

رهبری ایران نیز به وجود نیروی انسانی کارآمد در شکل‌گیری تمدن اسلامی اشاره دارند آن را ثروت واقعی کشور می دانند. در دیدگاه ایشان، نیروی انسانی جوان و هوشمند و کارآمد بسیار بالارزش و تاثیرگذار است. انسان ها در نقش احیاگر، پذیرنده و انتقال دهنده تمدن، نقش مهم دارند. اگر این عامل مهم به دلایل گوناگون دچار سستی، بی‌انگیزگی، فساد اخلاقی و روحی، دوری از تعالی، رشد، تفکر و خلاقیت شود، نمی‌تواند احیاگر، حافظ و ناقل تمدن خویش باشد. فقدان نیروی انسانی کارآمد و کافی از موانع تحقق تمدن نوین اسلامی است. انسان بر اساس نوع آفرینش خود و امتیازاتی که بر دیگر موجودات دارد، قدرت تمدن سازی دارد و تمدن‌ها نشان دهنده هویت اجتماعی برپاکندگانش خود هستند.

مقام معظم رهبری اولویت مهم تعلیم و تربیت را هویت بخشی به انسان ها می دانند. و مخاطب راجهادران در میدان کارزار با جهل و بی سوادی خطاب می کنند.

فلسفه تعلیم و تربیت

سبک زندگی افراد رابطه مستقیم و قطعی با فلسفه تعلیم و تربیت دارد و فلسفه تعلیم و تربیت چارچوبی نظری است که نقشی اساسی در هدایت و بازاندیشی امور علمی تعلیم و تربیت دارد. در ایران با توجه به نوپایی انقلاب اسلامی، فلسفه تعلیم و تربیت هنوز صورتی مدون پیدا نکرده است و باید تلاش جدی در این عرصه صورت بگیرد تا مبانی، اصول و اهداف و روش ها استخراج و اجرایی شوند.

تعلیم و تربیت، تربیت شدگانی را فراهم بیاورد که قادر به مشارکت و ایفای نقش در زندگی اجتماعی خود باشند و عنوان اسلامی نیز به این معنا است که اندیشه و فرهنگ اسلامی امری ریشه دار در تاریخ این مرز و بوم، محتوا و جهت مشارکت مردم را مشخص می کند و جریان تعلیم و تربیت باید تابع اصولی باشد که به شکوفایی تمدن منجر شود.

برای دستیابی به اهداف تعیین شده برای جامعه و چشم اندازهای آینده، بزرگترین فرصت، تعلیم و تربیت است. هیچ مسیری معتبرتر، اثربخش تر از مسیر تعلیم و تربیت برای پیگیری این اهداف وجود ندارد.

ارتباط تعلیم و تربیت با تمدن نوین اسلامی

توجه به تربیت و آموزش اسلامی به عنوان می تواند کلید ورود به دنیای تمدن اسلامی باشد. بدون تغییر اساسی در فرهنگ جامعه به خصوص نسل جوان، تحقق تمدن سخت است و اقتصاد را به شکوفایی نمی رسد تا موتور تمدنی باشد. آموزه های اسلامی همواره سعی در معرفی انسان تراز اسلام و تولید، تعلیم و تربیت دارد تا بتوان با مجموعه انسان های تربیت شده در قالب امت، تمدن اسلامی را ساخت و به جهانیان معرفی کرد. اگر انسان هایی را با معیار آموزه های اسلامی داشته باشیم تا جامعه ای را شکل دهند، این امکان وجود دارد که آنان قادر باشند در جهان معاصر، تمدن اسلامی را بازسازی کنند. جهت دهی دانش پژوهان و دانشجویان به سوی فرهیختگی و بستن کانال های نفوذ فرهنگ بیگانه رسالت مهم معلمان و استادان و پشتیبانی نهادهای مسئول آموزشی از آنان می باشد (خلیلی، ۱۴۰۱).

تحصیل و تربیت عوامل انسان سازی هستند که باید ایجاد سازگاری بین زندگی مادی و معنوی را ترسیم کنند و نیروهایی معنوی و اخلاقی و انسانی که در دنیای امروز زندگی می کنند، را طوری تربیت کنند که با آرمان جامعه اسلامی تناسب داشته باشند.

پاره ای از سیاست ها و اقدامات تربیتی لازم است به طوری ساماندهی شود که زمینه شناخت یاد گیرندگان از عوامل و موقعیت های فردی و اجتماعی را به وجود بیاورد و مانع غفلت آنها شود. و نیاز به بازسازی و اصلاح سیاست ها متناسب با نظریه تمدن نوین اسلامی است.

شاخص های تعلیم و تربیت در تمدن اسلامی

دین محوری

به طور قطع، تمدن نوین اسلامی از تربیت دینی نشات می گیرد و با شناخت عمیق و پیاده سازی صحیح آموزه های دین اسلام استوار است، زیرا این تمدن بنای رشد و پیشرفت خود را بر محور دین قرار داده است.

تمدن نوین اسلامی برای اینکه بتواند قدرت مادی و معنوی خود را در کنار هم داشته باشد، باید معطوف به تعلیم و تربیتی استوار و قاعده مند باشد و به مقوله دین با نگاهی جامع و پالایش شده از انحرافات نگاه کند. مبنای این تمدن بزرگ بر اسلام ناب و به دور از قرائت های جعلی مخرب می باشد (خلیلی، ۱۴۰۱).

برداشتی درست از دین، همانگونه که در صدر اسلام توانست جامعه جاهلیت را در جهت ایجاد یک تمدن بزرگ جهانی موفق بدارد، بی تردید در عصر کنونی که عصر پیشرفت بشری است نیز، توان تاثیرگذاری خود را خواهد داشت. همانگونه که از عنوان تمدن نوین اسلامی مشخص است شاخص های مهم و اصلی آثار تربیتی، وجود چهره دین در همه ابعاد و در جریان زندگی اجتماعی از می باشد.

اجرای قوانین الهی

دین در یک جامعه و تمدن اسلامی، معطوف به قوانین آن جامعه است. تا وقتی که قوانین الهی در جامعه پیاده نشود، نمی توان به آن جامعه به طور حقیقی، جامعه دین محور اطلاق کرد، چراکه بدون پیاده سازی قوانین الهی در زندگی فردی و اجتماعی، نه تنها این امر محقق نمی شود بلکه نمی توان به آن تمدن اسلامی اطلاق کرد (مکرمی پور و همکاران، ۱۴۰۱).

بنابراین از راه های اصلی تعلیم و تربیت نوع بشر در ایجاد تمدن نوین اسلامی، تلاش برای پیاده سازی قوانین الهی در جامعه می باشد. این قضیه قدرت نفوذ معنوی و نرم تمدن نوین اسلامی را در میان ملت های جهان افزایش می دهد و جهان اسلام را به یک قدرت همسو با منافع امت اسلامی تبدیل می نماید. قوانین در تمدن نوین اسلامی، نمود عینی آن است.

خردگرایی بدون افراط

ضرورت اصلی برای پیشرفت یک تربیت کامل و راهگشا و بنا نهادن تمدن و نوسازی آن متناسب با نیازهای زمان و مکان جدید، خردگرایی است. ریشه اختلاف و تفرقه در میان امت اسلامی، دور شدن از روش های عقلایی و خطر افراط و تفریط است. خردگرایی و پرهیز از افراطی گری باعث می شود تا امت اسلامی با سرعت و دقت منافع حقیقی خود را تشخیص دهند و با حفظ اعتدال و عقلانیت مسیرهای وحدت و ریل گذاری جهت تسهیل فرآیند تعلیم و تربیت و رسیدن به تمدن نوین اسلامی را فراهم کنند (نادیان، ساداتی نژاد، ۱۴۰۱).

عدالت اجتماعی و رونق اقتصادی

جغرافیای سرزمینی جهان اسلام به جهت منابع غنی زیرزمینی و خدادادی و نیروی انسانی با انگیزه، از پشتوانه اقتصادی استراتژیک قدرتمندی برخوردار است. ولی این سرمایه عظیم کشورهای اسلامی نتوانسته چهره اقتصادی برتر به کلیت جامعه مسلمین بدهد و این مساله ناشی از سوء مدیریت و عدم تنظیم مناسبات اقتصادی در میان کشورهای اسلامی می باشد. تعلیم و تربیت با فرهنگ سازی و تمدن سازی به عنوان ابزار برنامه ریز و هدایت کننده می تواند در تولید اشتغال مولد و درون زا در جهان اسلام نقش تاثیرگذار ایفا کند و جهان اسلام را به جایگاه حقیقی اقتصادی آن سوق دهد.

ضعف اقتصادی و اسراف سرمایه و فرهنگ مصرف گرایی ضعف بزرگ جوامع اسلامی است. و باید به این مشکل به عنوان یک محور جذاب در بین جامعه مسلمین تأکید شود که تمدن نوین اسلامی آینده بهتری را برای فرزندان جهان اسلام فراهم خواهد کرد. تمدن نوین اسلامی با مشارکت کشورهای مسلمان بر پایه عدالت و کوشش در جهت حفظ سرمایه های مادی و معنوی بنا می شود و عصر طلایی این تمدن بار دیگر قابل تجربه است (مطهری نسب، بیدهندی، ۱۴۰۱).

دانش بنیان و علم محور

متأسفانه در طول قرنهای اخیر شاهد فاصله میان کشورهای پیشرفته و توسعه نیافته در رویکرد آنها به حوزه های علمی و بهره گیری از دانش در حوزه های مختلف هستیم که در سال های اخیر با طلوع انقلاب اسلامی و تاثیر آن در منطقه این فاصله به شدت کاهش یافت و ایران اسلامی به عنوان قدرت علمی در دنیا شناخته شده است.

تعلیم و تربیت دینی و مهاجرت دانش از سرزمین های اسلامی به دنیای غرب از قرن سوم و چهارم باعث شد جهان غرب به سمت پیشرفت در حوزه های اقتصادی، نظامی حرکت و جهش کند و در مقابل جهان اسلام در یک دوره کم توجهی و بدون ایجاد ارتباط بین بدنه عمومی جامعه و مراکز علمی، مسیر رشد و توسعه را گم کرده و در دوره ای هم روشنفکران، راه های پیشرفت را در نگاه به غرب و تقلید از آن جستجو می کردند (خلیلی، ۱۴۰۱).

امروز مسیر اصلی احیای تمدن نوین اسلامی، اتکا به دانشمندان جهان اسلام و حرکت در مسیر تربیت درست برای اعتلای علم در درون جوامع اسلامی می باشد. جامعه متمدن اسلامی لازمست از مسیر دانش بومی شده، راه به سوی پیشبرد اهداف خود باز کند و چهره واقعی خود را با دانش درون زا و مردمی متحول نماید.

احیای تمدن نوین اسلامی حاصل تلاش های علمی نخبگان و دانشمندان مسلمان است و این مسیری است که مسلمانان در قرن سه و چهار با الهام از آموزه های اسلامی تجربه کرده اند و اکنون نیز با تشویق و تاکید رهبری جمهوری اسلامی ایران، و با اعتماد به نفس جوانان و همچنین در پرتو حمایت های نظام اسلامی در راه توسعه دانش و پیشرفت های شگرف علمی گام های جدی برداشته شده است و این امر نوید شکل گیری تمدن نوین اسلامی را برای جهان اسلام در آینده بسیار نزدیک ارمغان می آورد (کرملی و همکاران، ۱۳۹۵).

سبک زندگی

موضوع سبک زندگی و قدرت هنجارآفرینی آن در جامعه، اهمیت فراوانی دارد و از طرفی، ادیان الهی درباره اشیاء و اشخاصی که اطراف انسان هستند حساس می باشد چراکه بسیاری از رفتارها، احکام، دستورالعمل و تقسیم بندی های درست یا غلط، خیر یا شر می تواند ناشی از آن باشد، دین به سبک زندگی نگاه هنجاری دارد.

از آنجایی که انسان نیازهایی دارد و این نیازها را طوری برآورده می کند که به آسایش و آرامش نسبی دست یابد و باتوجه به نگاه دینی که مبتنی بر شناخت آسمانی است، دنیا گذرگاهی آزمودنی و رنج آلود هست که نحوه برخورد با آن بسیار اهمیت دارد (رحمانی و همکاران، ۱۴۰۱).

بنا به توصیه رهبری، اگر پیشرفت همه جانبه به معنای تمدن نوین اسلامی فرض شود، یکی از ابعاد پیشرفت با مفهوم اسلامی، عبارت از سبک زندگی، رفتار اجتماعی و شیوه زیستن یعنی همان چیزی که یکی از ابعادش را باید در سبک زندگی فراگیر جست وجو کرد، می باشد. گستردگی تاثیر تعلیم و تربیت در تمدن نوین اسلامی، این ضرورت را پر رنگ می کند که پرداختن به ارکان اصلی آن، می تواند در رسیدن به این هدف (تمدن نوین اسلامی) نقش اساسی داشته باشد (جمالی، ۱۴۰۱). اکنون در بسیاری از جوامع غربی، اسلام به عنوان بزرگ ترین مظهر دموکراسی و توسعه شناخته شده است. در واقع ظهور و گسترش اسلام تحولاتی شگرف و انکارناپذیری در تمدن های بزرگ جهان پدید آورده است، طوری که بدون اغراق مثلث زندگی بشر را دین، فرهنگ و تمدن می سازد.

جدول ۱: مروری بر پژوهش های انجام گرفته در خصوص تعلیم و تربیت و تمدن نوین اسلامی

ردیف	نویسندگان	عنوان پژوهش	شرح مختصر
۱	رحمانی، مریم، خواجه سروی، غلامرضا، مرادی، عباس (۱۴۰۱)	خوانش هویت ملی در پرتو بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی	در این مطالعه بر حل چالش های فعلی هویت ملی و ایرانی در جهت ارزش ها، باورهای مشترک، معیارهای انسانی انقلاب و همسو با تمدن نوین اسلامی تاکید شده است. و از بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی به عنوان تصویری از ایران آینده برای دستیابی به تمدن نوین اسلامی یاد شده که محقق در بستر توجه به مؤلفه های هویت و عزت ملت در هفت محور آن را بررسی نموده است.
۲	دانش نهاد، محمد، وکیلی، محمدحسن (۱۴۰۱)	تبیین نگرش، راهبردها و راهکارهای رسانه در جهت تحقق تمدن اسلامی در پرتو گام دوم انقلاب اسلامی	در این مطالعه ابتدا کیفیت شکل گیری تمدن اسلامی مورد بررسی قرار گرفت و سپس نگرش، راهبردها و راهکارهای رسانه، جهت تحقق تمدن نوین اسلامی ارائه شده است. نتایج تحقیق شامل نگرش رسانه در ایجاد حس امید در جامعه، راهبردها شامل؛ اقناع نخبگانی، تأثیرگذاری مستقیم و انگیزه سازی و تحریک تمایلات می باشد.
۳	مکرمی پور، محمدباقر، اکبرپور آلمه جوقی، علی، صالحی وثیق، محمدرضا (۱۴۰۱)	نقش مؤلفه های راهبردی گام دوم انقلاب در رسیدن به تمدن نوین اسلامی: چالش ها و فرصت های پیش رو	این مطالعه با هدف بررسی نقش مؤلفه های راهبردی در بیانیه گام دوم انقلاب به دنبال ارائه الگویی هدفمند و عملیاتی جهت حرکت به سمت تمدن نوین اسلامی انجام شده است.
۴	خلیلی، علی (۱۴۰۱)	نقش آموزش و پرورش در تمدن نوین اسلامی؛ از منظر نظام تامین نیاز	در این مقاله، عمده ترین اشکالات آموزش و پرورش از دیدگاه تمدنی بیان شده و سپس راهکارهایی جهت اصلاح اشکالات برای فراهم کردن زمینه های نهادی تحقق تمدن نوین اسلامی ارائه شده است.
۵	کلانتری، عبدالحسین، بطحایی، سید حمیدرضا (۱۴۰۱)	بررسی پیشران تمدن نوین اسلامی از منظر نخبگان	در این مقاله منطق پویایی تمدن نوین اسلامی از دیدگاه نخبگان حوزوی و دانشگاهی تمدن پژوه مورد بررسی قرار گرفته است. و محقق از روش تحلیل تماتیک مصاحبه محور، استفاده کرده است.
۶	مطهری نسب، مسعود، بیدهندی، محمد (۱۴۰۱)	نقد و بررسی الگوی پایه، اسلامی ایرانی پیشرفت مبتنی بر رویکرد تمدنی	در این مقاله، پژوهشگر به ارائه چار چوبی مفهومی مبتنی بر رویکرد تمدنی، برای طراحی نهایی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت پرداخته است.
۷	جمالی، مصطفی (۱۴۰۱)	مهندسی تمدن اسلامی از نگاه حکیم تمدن	در این مطالعه از دیدگاه رهبری بر استفاده از جنبه های مثبت تمدن غرب و انحلال آن در تمدن اسلامی تاکید شده است. و فرمایشات ایشان در خصوص چگونگی تعامل با مدرنیته و تمدن غربی مورد بررسی قرار گرفته

۸	محدثی، کاظم، لک زایی، نجف و اسمعیل نیا، نرجس (۱۴۰۱)	تبیین بیانیه گام دوم بر اساس الگوی حرکت	در این مطالعه، الگوی حرکت علامه طباطبایی مورد بررسی قرار گرفته است که شامل مؤلفه های محرک، متحرک، مبدأ، مقصد، زمان و مکان می باشد. بر طبق این روش در بیانیه گام دوم، محرک انگیزه های الهی، علم و پژوهش و متحرک شامل سه دسته جوانان، جامعه ایران و امت اسلام است.
۹	نادیان، حسین، ساداتی نژاد، سید مهدی (۱۴۰۱)	الگوی عقلانیت اسلامی انقلابی، راهکاری برای نیل به تمدن نوین اسلامی (مطالعه موردی جشنواره مردمی فیلم عمار)	در این مقاله آمده است که نهادهای برآمده از انقلاب اسلامی در صورتی کارآمد، پیشرو، اصیل و مبتنی بر جهت گیری انقلابی هستند که مبتنی بر شاخص های نظام عقلانیت اسلامی و انقلابی باشند و در سازماندهی، کارکرد و اقدامات خودشان این موارد را در نظر بگیرند. نظام عقلانیت اسلامی انقلابی مهم ترین نرم افزار و سخت افزار دولت سازی در تمدن نوین اسلامی معرفی شده است.
۱۰	توحیدی نیا، روح الله (۱۴۰۰)	ضرورت و راهکار عدول از باورهای عامیانه در مسیر پایه ریزی تمدن نوین اسلامی	در این مقاله، راهکار بهره مندی از سیره اهل بیت علیهم السلام به عنوان فرضیه ای بکار گرفته شده است. و با تشریح ظرفیت موجود در باورهای عامیانه و جستجوی این قابلیت ها در سیره اهل بیت و مصادیق جایگزین، بر ضرورت اجرایی شدن آن تاکید شده است.
۱۱	کرمعلی، اکرم، ذهابی، مجتبی، امیری چرمهینی، اسماعیل، و جعفرنژاد، زهرا (۱۳۹۵)	شاخصه های تمدن نوین اسلامی	در این مطالعه روی شناسایی های تمدن نوین اسلامی پژوهش صورت گرفته است. قرآن و سیره رسول خدا و شاخص ها شامل علم و معرفت، عدالت گستری، ولایت مداری، آزادی، اصلاح طلبی، اصالت انسان، پرورش انسان های متعبد معرفی شده اند.

از بررسی پژوهش های صورت گرفته و مورد مطالعه واقع شده در این مقاله بر می آید که بیشتر این پژوهش ها بر تاثیر تعلیم و تربیت بر تمدن سازی انسانی تاکید دارند. تنها تفاوت موجود در هریک از تحقیقات فوق، زاویه دید پژوهشگر نسبت به موضوع مورد مطالعه است. از محتوای این مقالات دریافت می شود که همه شاخص ها برای تمدن سازی نوین اسلامی، آن را بهتر بازنمایی می کنند. این مؤلفه ها در آثار بالا عبارتند از: معنویت، علم گرایی، اخلاق، عقلانیت، عدالت، وحدت گرایی، پیشرفت، مجاهدت مداوم و پویایی فرهنگ.

در این مطالعات ارزیابی شده، برای رسیدن به شاخص های تعلیم و تربیت در شکل گیری تمدن نوین اسلامی لازم است به دسته ای از سیاست ها، برنامه ها و اقدامات تربیتی توجه شود و آنها به نحوی ساماندهی شوند که در نهایت، زمینه شناخت یاد گیرندگان از عوامل و موقعیت های فردی و اجتماعی را فراهم کنند.

از آنجایی که سیاست گذاری های کلان در درون نظام تربیت رسمی انجام می گیرد و مدرسه به دنبال تربیت دانش آموزانی توانمند و دارای شایستگی در ابعاد مختلف ساحت های تربیتی می باشد، نقش نهاد مدرسه و معلمان در تحقق تمدن نوین اسلامی بسیار اهمیت دارد و لازم است پژوهش هایی در این زمینه صورت بگیرد.

بحث و نتیجه گیری

نتایج دیدگاه مقام معظم رهبری و دلالت های آن بر برنامه درسی بیانگر این واقعیت است که افرادی که در دوره و مقاطع تحصیلی مختلف آموزشی تحصیل می کنند، در فراگیری موضوعات مختلف در مفاهیم مشترکی که موضوع تحقیق است باید تعلیم ببینند و در تدوین برنامه های درسی یافته های مطالعات مرتبط با موضوع لحاظ شوند. یافته های این تحقیق نشان می دهد که فرآیند و شاخص های تعلیم و تربیت در سبک زندگی اسلامی ایرانی با توجه به مقایسه عمیق و همه جانبه با سبک زندگی غربی و وجوه اشتراک و افتراق آن که به صورت جامع بیان شده است و فرآیند تبیینی سبک زندگی است که از رفتارهای روزمره تا فرهنگ زندگی و تمدن سازی و رسیدن به سبک زندگی در تمدن نوین اسلامی که منتج به تمدن سازی و تمدن نوین اسلامی می شود و می تواند غایت پیشرفت و استمرار آن را محقق کند که این امر، سبک زندگی را بر اساس فلسفه تعلیم و تربیت که غایت مداری و هدف مداری را با فرایند در نظر گرفتن آرمان ها، مبانی و اصول، سیاست گذاری، اهداف کلان، اهداف راهبردی، اهداف عملیاتی و نهایتاً اهداف اجرایی را از نظریه تا عمل دربر می گیرد، چگونگی ایجاد فرصت های یادگیری بر اساس دلالت های سبک زندگی اسلامی ایرانی مبتنی بر برنامه ی درسی می تواند به منزله ایجاد بستر و خلق یک برنامه درسی مبتنی بر تحول نظام آموزشی باشد که زمینه و فعالیت های تحقق آن توسط حوزه ستادی، حوزه های صفی و به ویژه در مدرسه، معلمان و دانش آموزان در کلاس درس پیاده سازی می گردد.

برای پیشرفت کشور و رسیدن به تمدن نوین اسلامی می توان با فرهنگ سازی، آموزش، برنامه ریزی هدفمند و تفکر سیستمی و وحدت و یکپارچگی در برنامه ریزی ها و اجرای صحیح آن، گامی در راستای تحقق تمدن نوین اسلامی برداشت. نظام تعلیم و تربیت نقش کلیدی در تربیت نیروی انسانی کارآمد دارد و قادر است جهان بینی اسلامی و سبک زندگی اسلامی را از کودکی در نسل جدید پایه گذاری و در طی دوران کودکی و نوجوانی، تثبیت و نهادینه کند، در این زمینه باید مورد توجه ویژه سیاست گذاران قرار بگیرد. نکته مهم این است که هر گونه اصلاحات در برنامه های عملی تعلیم و تربیت، وابسته به اصلاح فلسفه تربیتی جامعه است. ضرورت دارد در راستای پیشرفت همه جانبه بر اساس الگوی تمدن نوین اسلامی، برنامه ریزی های کلان و جامع صورت بگیرد و برنامه های عملیاتی در سطوح اجرایی از آن پیروی نمایند. ضمن اینکه ضروری است به ویژگی های هر منطقه و مسائل بومی و محلی نیز توجه شود.

منابع

- خلیلی، علی (۱۴۰۱) نقش آموزش و پرورش در تمدن نوین اسلامی؛ از منظر نظام تامین نیاز، تمدن پژوهی، سال اول - شماره ۲.
- جمالی، مصطفی (۱۴۰۱) مهندسی تمدن اسلامی از نگاه حکیم تمدن، پژوهش های تمدن نوین اسلامی، سال دوم، شماره ۳.
- رحمانی، مریم، خواجه سروی، غلامرضا و مرادی، عباس (۱۴۰۱) خوانش هویت ملی در پرتو بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، جامعه شناسی سیاسی ایران، شماره ۲۷.
- دانش نهاد، محمد، وکیلی، محمدحسن (۱۴۰۱) تبیین نگرش، راهبردها و راهکارهای رسانه در جهت تحقق تمدن اسلامی در پرتو گام دوم انقلاب اسلامی، رسانه، شماره ۱۲۸.
- کرمعلی، اکرم، ذهابی، مجتبی، امیری چرمهینی، اسماعیل، و جعفرنژاد، زهرا (۱۳۹۵) شاخصه های تمدن نوین اسلامی. کنفرانس بین المللی پژوهش در علوم و تکنولوژی.
- کلانتری، عبدالحسین، بطحایی، سید حمیدرضا (۱۴۰۱) بررسی پیشران تمدن نوین اسلامی از منظر نخبگان، نظریه های اجتماعی متفکران مسلمان، شماره ۲۵.
- مطهری نسب، مسعود، بیدهندی، محمد (۱۴۰۱) نقد و بررسی الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت مبتنی بر رویکرد تمدنی، مطالعات الگوی پیشرفت ایرانی و اسلامی، شماره ۲۲.
- محدثی، کاظم، لک زایی، نجف و اسمعیل نیا، نرجس (۱۴۰۱) تبیین بیانیه گام دوم بر اساس الگوی حرکت، حکومت اسلامی، شماره ۱۰۳.
- مکرمی پور، محمدباقر، اکبرپور آلمه جوقی، علی و صالحی وثیق، محمدرضا (۱۴۰۱) نقش مؤلفه های راهبردی گام دوم انقلاب در رسیدن به تمدن نوین اسلامی: چالش ها و فرصت های پیش رو، مطالعه دولت پژوهی در جمهوری اسلامی ایران، سال هشتم، شماره ۲.
- نادیان، حسین، ساداتی نژاد، سید مهدی (۱۴۰۱) الگوی عقلانیت اسلامی انقلابی، راهکاری برای نیل به تمدن نوین اسلامی (مطالعه موردی جشنواره مردمی فیلم عمار)، مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، شماره ۹.